

**„TANÁROK TANÁRA”:
DR. LÁZÁR PIROSKA ÉS LEÁNY-KÖZÉPISKOLÁJA
EGY (IZRAELITA) NÖVENDEK EMLÉKEZETÉBEN**

SZ. HALÁSZ DOROTTYA

Doi 10.32979/PUM.SPH.2023.3.11

A 19–20. század fordulója világszerte a nagy változások kora volt több szempontból. A dualista monarchia létrejötte 1867-ben Magyarországon is elindított egy modernizációs folyamatot, ami a politikai és gazdasági változások mellett a társadalmi, szellemi és kulturális életben is új fejleményeket eredményezett. Utóbbiak közé tartozott a női szerepek módosulása, mely jelenség szorosan összefüggött a hölgyek tanulási és karrierépítési lehetőségeinek gyarapodásával. Ezt a hosszadalmas és küzdelmes folyamatot kívánta támogatni dr. Lázár Piroska 1907-ben, Budapesten alapított leányiskolája, mely a javarészt fővárosi diákok mellett internátusában vidéki növendékeket is fogadott. Az alábbiakban a kortársak által is kiválónak elismert, a kor viszonyai között több szempontból kuriózumnak számító, ám a kutatói érdeklődés által szinte teljes mértékben negligált intézményt kívánom bemutatni annak kivételes alapító igazgatójával együtt. A tanulmány fókuszában az 1944-ig működő iskola középső szakasza áll, az a periódus, amikor az 1920-as években egy Abaúj-Torna vármegyei kisközségből származó fiatal lány, Czinner Eszter is ennek az intézménynek a padjait koptatta. Az ő narratívája teszi elevenné az akkori mindennapokat.

Dr. Lázár Piroska 1882. április 17-én Egerben, izraelita családban született.¹ Középfiskolai tanulmányait a miskolci református Tóth Pál felsőbb leányiskolában kezdte,² majd a budapesti Veres Pálné Leánygimnáziumban,³ egy olyan intézményben folytatta, ahol különösen fontos volt a növendékek szakmai öntudatának erősítése. Minden bizonnyal ez az ösztönzés is hozzájárult tanári ambícióihoz,⁴

---

¹ GERA 2023, 21. Más helyütt a születés éve 1885. Lásd BOZZAY 1931, 602.

² BOZZAY 1931, 602.

³ Az intézmény az Országos Nőképző Egyesület leánygimnáziumaként 1896 őszén nyitotta meg kapuit. Célja a növendékek egyetemi tanulmányokra való felkészítése volt. Lázár Piroska a második tanév során, 1897–1898-ban, V. osztályosként lett az iskola tanulója. PÁLYI 1897, 3, 28; PÁLYI 1898, 46.

⁴ Lázár Piroska 13 fős érettségiző osztályából tízen tanári, ketten orvosi pályára készültek. PÁLYI 1901, 21–22, 81.

minek okán 1901-ben megszerzett érettségi bizonyítványával a kezében beiratkozott a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, ahol először magyar-irodalom és történelem szakon tanári diplomát, 1905-ben pedig esztétika, magyar-irodalom és művelődéstörténelemből doktori fokozatot szerzett. A női lét kérdései foglalkoztatták már ekkor is, értekezését *Eötvös József báró nőalakjai* címmel írta.⁵

Az iskolaalapítás gondolata rendkívül korán, a svéd Ellen Key gyermekközpon-tú pedagógiát hirdető reformnézetei hatására, egyetemi hallgató éve alatt fogalmazódott meg Lázár Piroskában. Miután lediplomázott, Angliába utazott, hogy a helyszínen szerezzon tapasztalatokat a Key által is leírt, Cecil Reddie alapította *New School of Abbotsholme* nevű intézményről,⁶ amely később mintaként szolgált saját tanintézetének. Ott tartózkodása idején vendéglátói igyekeztek meggyőzni, hogy Amerikában szervezze meg iskoláját, de a fiatal bölcsészdoktor ragaszkodott hozzá, hogy hazatérjen, s magyarként a magyar iskolaügyet szolgálja.⁷

Családjában az oktatás kérdésének felkarolása nem volt előzmények nélküli. Dédapja, Schwarcz István (1813–1869) Egerben ösztöndíjat alapított, mellyel célja a jó tanulmányi eredményt produkáló, nem kizárólag egri születésű diákok támogatása volt felekezetre való tekintet nélkül. A századelőn oktatási intézményt alapító utód hasonló gondolatiságot képviselt, leány-középiskolája formálisan nem izraelita iskolaként alakult. Lázár Piroskát törekvéseinek megvalósításában különösen támogatta édesanyja, Lázár Mórné, aki kicsi gyerekkorától bevezette őt a művészetek világába, megszerettette vele a zenét, az irodalmat, megismertette vele „a tudás nagyszerűségét”, s nem utolsósorban támogatta az iskolaalapításban, majd a későbbi működtetésben is.⁸

Az 1907 szeptemberében megnyíló, dr. Lázár Piroska nevét viselő felsőbb leányiskola engedélyeztetése nem volt egyszerű feladat. A fővárosi iskolaügyi tanács szemében nemtetszést keltett a kérelmező fiatal kora és tapasztalatlansága, aki dacolva a körülményekkel mégis elnyerte a felsőbb hatóságok jóváhagyását.⁹ Tette ezt egy olyan korban, amikor a hasonló tanintézetek ritkaságszámba mentek, s nem volt általános jelenség a leányok középfokú oktatása sem. 1907-ben Magyarország területén 236 középiskola (gimnázium, reáliskola és felsőbb leányiskola) működött,

⁵ GERA 2023, 6; BOZZAY 1931, 602–603.

⁶ Az iskolát 1889-ben fiúiskolaként alapította Reddie. Lásd Abbotsholme.

⁷ GERA 2023, 8; *Ujság*, 1940. június 25. 5.

⁸ GERA 2023, 5, 9. Lázár Mórné az iskola s legfőképpen az internátus működtetésében vett részt. „Vallásosság, istenfélelem, szorgalom, munkaszeretet és kötelességtudás voltak az ő nemes lelkének tulajdonságai és ezeknek elsajátítására buzdította a növendékeket” – mondta róla halálakor, 1936 januárjában, a sír felett gyászbeszédet tartó dr. Wolf József izraelita hittanár. Lásd LÁZÁR 1936, 6.

⁹ *Ujság*, 1940. június 25. 5.

melyek közül mindössze 35¹⁰ szolgálta a tanulni vágyó lányok igényeit.¹¹ Ezen felsőbb leányiskolák többsége állami vagy egyházi fenntartású volt, csupán két magánkézben lévő intézmény – Bartos Fülöpné¹² és dr. Lázár Piroskáié – létezett, mindkettő Budapesten. A fővárosban további 7 iskola székelt, de – fenntartótól függetlenül – hivatalosan egyik sem tartozott az izraelita felekezet kötelékébe. Országos szinten az izraelita diáklányok jelentős többsége (1798-ból 1284 fő, azaz 71,4%) állami kezelésű felsőbb leányiskolát látogatott az 1907–1908-as iskolai évben, a vonatkozó statisztikai kimutatások alapján azonban nyilvánvaló, hogy a két magánkézben lévő budapesti intézmény, ha nem is formálisan, de funkciójukat tekintve izraelita tanintézetekként működtek. A kérdéses tanévben összesen 57 fő tett felvételi vizsgát a Bartos- és a Lázár-féle iskolákba, kik közül mindössze ketten voltak római katolikus hitűek, a többiek valamennyien izraeliták.¹³

A leányoktatás tárgya, szintje s általában való szükségszerűsége, illetve szükségtelensége a századelőn jelentős viták tárgyát képezte a magyar társadalom egészében, s megosztotta a benne élő zsidó közösséget is. Az iskolázottság társadalmasítása 1880 előtt túlnyomórészt a férfiakat érintette, s társadalmi státusztól függetlenül a nők számára nem kínált velük azonos, sőt hasonlóan mondható lehetőségeket sem, ami általános aluliskolázottsághoz vezetett. Az elit rétegek lányai zárdákban és más magánintézményekben tanulhattak, ám ezek egészen más nevelést folytattak, mint a fiúk számára fenntartott iskolák, miközben az alacsonyabb sorból érkezők egyáltalán nem vagy csak elemi szintű képzésben részesültek. Fontos előrelépést hozott az 1926. évi leány-középiskolákra vonatkozó reform, majd az egységes középiskola 1934. évi törvénybe iktatása, melyek hatására a lányok végre a fiúkéval azonos tudásanyagot és az övékével egyenértékű érettségi bizonyítványt kaphattak. A pozitív változások és a századfordulótól csökkenő különbségek ellenére azonban az érettségizettek számát tekintve a lányok még az 1930–1931-es tanévben is kevesebb mint egynegyedét (23,38%) adták a vizsgát tett fiúknak. Amikor Lázár Piroska 1907-ben iskolát alapított, a nemek közötti egyenlőtlenség még kirívóbb volt: az 1910–1911-es tanévben érettségizett lányok aránya a fiúkénak

¹⁰ Horvátországban és Szlavóniában további 19 középiskola működött, de köztük egyetlen felsőbb leányiskola sem szerepelt. MSÉ 1909, 323–326.

¹¹ Lányoknak 1883 óta volt lehetőségük gimnáziumi tanulmányokra, de csak magántanulóként, és érettségi vizsgát is csak a fiúktól elkülönítve, azok gimnáziumaiban tehettek. FENYVES 2012b, 110.

¹² Bartos Fülöpné intézménye elemi iskolaként indult az 1902–1903-as tanévben, de a cél kezdettől fogva a növendékek középiskolára történő tudatos felkészítése volt. Az oktatási folyamatban olyan reformpedagógiai elveket alkalmaztak mint az „individuílis” tanítás, művészi nevelés, avagy a tanítási nap 9 órai kezdete. Az intézmény 1907-ben – Lázár Piroska tanintézetével egy időben – kapott engedélyt, hogy felsőbb leányiskolává alakuljon. Az igazgatói feladatokat Bartos Fülöp látta el. *Magyar Nemzet*, 1902. május 31. 19.; *Budapesti Hirlap*, 1907. június 26. 14.

¹³ MSÉ 1909, 371–372.

mindössze 3,3%-át tette ki.¹⁴ Mivel a fiúkéval azonos középszintű tudás és az érettségi bizonyítvány megszerzése jelentette az alapot a nők egyetemjárásának széleskörűvé válásához, az ifjú igazgatónő úttörő munkát végzett az ide vezető folyamatban.

A nőnevelés reformja és az iskolázottsági szint általános növelése a leányok körében heves indulatokat keltett, ami a hagyományos nemi szerepekben és elvárásokban gyökerezett. Felekezettől függetlenül, a keresztény és a zsidó társadalom tagjainak többsége is a családban, feleségként és anyaként jelölte ki a nők helyét, s ebből kiindulva vélelmezte, hogy csupán annyi és olyan oktatásra van szükségük, mely lehetővé teszi ezen funkciók ellátását. A kérdés az első világháború előtti évtizedekben a képviselőházban is rendszeresen felmerült, mások mellett Madarász Imre református lelkész fogalmazott meg idevonatkozó sommás véleményt 1901-ben:

Én a nőt, a család szentélyében valami magasabb, mondhatnám, gondviselelő őrzellemnek a gyermekek s a férj boldogítójának, az egyházban – a családot, mint az egyház tagjait tekintve – a vallás-erkölcsi élet melengetőjének, ápolgatójának s felszentelt papjának, és a hazában – a család tagjait, mint a haza fiait nézve – a hazaszeretet hasonlíthatatlan hirdetőjének, tanítójának, lánglelkű apostolának tartottam és tartom. Kérdelem tehát, hogy ezen nagy, dicső és magasztos női hivatásának akkor felel meg inkább a nő, hogyha diplomájával kezében egyik, vagy másik pályán keresi kenyerét, vagy akkor, ha mint nő, mint édes anya minden idejét, minden gondját, minden szeretetét és egész életét az ő családjának, kedves övéinek szenteli? [...] [m]ondom, csakis azt akarom mondani, hogyha már ezen a téren, úgyszólván szembekötve odáig haladtunk, hogy [...] a családi élet minden idilljét, minden poézisát, csendjét, boldogságát fel kell áldoznunk: akkor annyit már csak mégis tudnunk kellene, hogy vajjon mi lesz ezekkel a leánygimnáziumokkal, vagy mondjuk ezekkel a gimnázium jellegű felsőbb leányiskolákkal, amelyek a nőket már kicsiny koruktól kiragadják igazi hivatásuk helyéről, a családból?¹⁵

A fentiekhez hasonló aggodalmakat hangoztattak a századfordulón a hazai zsidóság képviselői is, különösen az ortodoxia véleményformálói, hiszen a magyarországi viszonyokat tovább színezte és bonyolította a zsidó közösség megosztottsága, a neológ és ortodox nézetek különbözősége. Előbbiek német minta alapján a nők számára öt alapvető feladatkört tartottak elfogadhatónak, melyek közül az első három tekintetében egyetértés mutatkozott az ortodoxiával. Ezek a működési körök magukban foglalták a háztartás vezetését és a rideg üzleti életben tevékenykedő férj munkájának támogatását az otthoni nyugalom, meghittség és derű biztosításával. Emellett alapvető elvárás volt a nőekkel szemben a szerénység, visszafogottság, az egyéni boldogság háttérbe szorítása és a családi fészken belüli keresése. A neológia szószólói továbbá elfogadhatónak találták a nők bizonyos szintű művelődését,

¹⁴ KARÁDY 1997, 58–59. A százalékos adatok az 59. oldalon közölt táblázat alapján számolva.

¹⁵ Idézi FENYVES 2012b, 111.

mert fontos feladatukként határozták meg a gyermekek művelődésének biztosítását és férjük segítségét azzal, hogy külső kötelezettségek alkalmával, például társasági eseményeken műveltségük csillogtatásával növeljék presztízsét. Végül a neológ zsidó nő „az otthon papnőjének” szerepét is be kellett töltsse, mintegy a vallás őrzője, fennmaradásának biztosítója ábrázolódt. Az ortodoxia ezzel szemben a férjet tekintette a zsidóság továbbadása letéteményesének, s ennek megfelelően nem látta szükségét, sőt ellenezte a nők tanulási lehetőségeinek bővítését. Az ortodox és neológ álláspontok különbségeitől függetlenül a magyar zsidóság nyilvánosan hangzottatott véleménye az 1920–1930-as évek fordulóján is a zsidó lányok gimnáziumi oktatásával és érettségijével szemben foglalt állást.¹⁶

A huszadik század elejének viszonyai között tehát a lányok magasabb szintű oktatását célzó középiskolák nem számítottak általánosnak, ahogyan maga dr. Lázár Piroska addigi életútja sem. A nők számára az érettségi utáni továbbtanulás lehetősége csak 1895-ben, alig néhány évvel azt megelőzően adatott meg, hogy a leendő igazgatónő 1901-ben maga is sikerrel maturált. A továbblépésre lehetőséget biztosító miniszteri rendelet kimondta, hogy az egyetemek bölcsész- és orvoskarára, továbbá gyógyszerészeti képzéseire nők is felvehetők,¹⁷ így szerezhették tanári diplomát és doktorátust. Ő azonban még többre vágyott, s már addig is kivételesnek számító szakmai sikerei ellenére, mint láttuk, tanulmányai végeztével azonnal hozzáfogott, hogy reformpedagógiai elveket érvényesítő saját iskolát alapítson. S bár a felsőbb leányiskolák igazgatói között az 1908-as év adatai szerint arányaiban sok volt a nő (42,4%), Lázár Piroska – aki egy személyben volt tulajdonos, igazgató és tanár – intézményvezetőként is különlegesnek számított.¹⁸

Az új tanintézet indulásáról a *Pesti Hírlap* 1907. július 11-i száma az alábbiak szerint tudósított:

(Uj felsőbb leányinternátus.) Szeptember hó elsejével uj felsőbb leányiskolai internátus nyílik meg a fővárosban, Váci-körut 78. sz. a., az első magyarországi doktorkisasszony, dr Lázár Piroska vezetése alatt. Az uj intézet drezdai mintára készül és a jobbmódu középosztály leányainak nevelésére szolgál. A tanítás kiterjed a felsőbb leányiskolák tananyagára, de rendszere nem adathalmazok bemagolására, hanem a logikus gondolkodás fejlesztésére, nem nyelvtanok betanulására, hanem modern nyelvek beszélésére, a magyar érzelm fejlesztésére és a művészi oktatásra fog kiterjedni. E mellett a főszűlet a vallás-erkölcsi s a házas nevelésre fekteti az igazgatónő, aki éppen ezért csak korlátolt számban vehet fel tanítványokat, mert különben lehetetlen volna, hogy a tanárnő alaposan foglalkozhasson a növendék egyéni jellemével. Az igazgatónőt előkelő tanári és tanárnői gárda támogatja; így többek közt: dr Versényi Gyula, dr Beke

¹⁶ FENYVES 2012a, 112–114; BALÁZS 2013.

¹⁷ KARÁDY 1997, 60.

¹⁸ 1908-ban 33 felsőbb leányiskolai igazgató közül 14-en (42,4%) voltak nők. Lásd Athenaeum 1908, 145–146.

Ödön, dr Dénes Lajosné, dr Győri Ilona, Lusztig Sarolta, Petrányi Gézá-
né, Fränke Anna, Jung Róza, dr Táborffy Zoltán és dr Zempléni Győző.¹⁹

Hamarosan megjelent az iskolát népszerűsítő első újsághirdetés is a *Pesti Hirlap*-ban, mely szerint dr. Lázár Piroska új, internátussal működő tanintézete a vallás- és közoktatásügyi minisztérium jóváhagyása alapján kétosztályos továbbképző tanfolyammal kiegészített hat évfolyamos felsőbb leányiskola lesz. Az intézmény a Váci körút (ma Bajcsy-Zsilinszky út) 78-as számú ház első emeletén nyílt meg három osztállyal, majd az 1908–1909-es iskolai évtől bővült öt-, a következő tanévtől pedig teljes hatosztályos felsőbb leányiskolává. 1915 nyarán új otthont nyert, amikor a Személynök (ma Balassi Bálint) utca 21–23. szám alá költözött, s az 1916–1917-es évtől már hétosztályos iskolaként működött.²⁰

A *Pesti Hirlap* idézett számaiban szereplő közlések egyértelműen megfogalmazták az új tanintézet vezetésének törekvését a hagyományos curriculum megújítására, mindenekelőtt modern módszertan alkalmazásával. Ennek megfelelően a cél a felsőbb leányiskolák számára előírt tananyag új, haladó pedagógiai nézeteket felvonultató eszköztárral történő átadása volt. Ezért hangsúlyozták adathalmazok és nyelvtani szabályok biflázása helyett a logikus gondolkodás, a latin helyett a modern nyelveken (angol, francia, német) történő társalgás fejlesztésének fontosságát, továbbá az egyéni nevelés, valamint a zenei és művészeti oktatás ösztönzését. Emellett olyan hagyományos célkitűzések is kiemelésre kerültek, mint a „magyar érzélem” fejlesztése, illetőleg „a vallás-erkölcsi s a házas nevelésre” irányuló figyelem, melyek mintegy balanszírozták az intézmény modern jegyeit, beleértve azt a támogatást, amelyet a női s a zsidó női szerepek és lehetőségek változásában volt hivatott betölteni. (Mindezt úgy, hogy az említett források egyike sem tett explicit utalást sem a zsidóságra, sem az izraelita felekezetre.) Azon túl, hogy e tradicionális értékek elválaszthatatlan részét képezték az igazgatónő saját értékrendjének, megerősítésként szolgálhattak az esetlegesen bizonytalankodó szülők és a szélesebb közvélemény szemében arra vonatkozóan, hogy az új tanintézet felvértezi növendékeit mindazokkal a képességekkel és tudással is, amelyek a hagyományos női szerepek betöltéséhez szükségesek.

A fentiek gyakorlati megvalósulásának garanciái – Lázár Piroska személyét is ideértve – a tanári kar magasan kvalifikált tagjai voltak. Az első, többségében nőkből álló, 12 fős tantestületből 7 tanár – köztük 2 hölgy – rendelkezett doktorátussal. Az igazgatónő mellett a másik „doktorkisasszony” Schmidt Mária volt, aki 1896-ban az első Magyarországon maturált nőként szerzett hírnevet, majd négy év elteltével az első női bölcsészdoktor címe is az övé lett. Lázár Piroskához hasonlóan a budapesti bölcsészettudományi karon végezte egyetemi tanulmányait. Az igazga-

¹⁹ *Pesti Hirlap*, 1907. július 11. 11. Néhány nevet hibásan közölt a sajtó: dr. Versényi Gyula tényleges keresztnéve György, Fränke Anna valódi vezetéknéve Tränka, dr. Táborffy Zoltáné Toborffy és dr. Zempléni Győzőé Zemplén.

²⁰ *Pesti Hirlap*, 1907. augusztus 4. 21.; LÁZÁR 1923, 3; GERA 2023, 6.

tónó a leánynevelés nagy problémájának tartotta „a természettudományok által nyerhető természetes gondolatmenet” elsajátításának hiányát, ezért „a szokásosnál jelentősebb szerepet” kívánt juttatni a folyamatot segítő tantárgyaknak. Az 1907-ben induló tanári kar tagjai közül ezen a téren alkotott kiemelkedőt dr. Toborffy Zoltán kémikus, valamint dr. Zemplén Győző Európa-szerte ismert fizikus, műegyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja.²¹

Az iskola első tanévében 41 diáklány nyert felvételt, s a *Pesti Hírlap* már 1908 júliusában az intézmény tanulmányi kiválóságáról és népszerűségéről tudósított. A széleskörű publicitás érdekében az igazgatónő rendszeres hirdetéseket jelentetett meg, melyek idővel a legkülönbébb folyóiratok hasábjain láttak napvilágot: a *Pesti Hírlap* mellett szerepeltek például az *Egyenlőség*, a *Nyugat*, a *Pesti Napló* és a *Pester Lloyd* oldalain is.²² Lázár Piroska egyéb eszközöket is megragadott iskolája népszerűsítésére, amire számos társadalmi és szakmai szervezet tagjaként²³ lehetősége is volt. Egyik korai megjelenése 1908. március 11-én, a Feministák Egyesülete által szervezett szülői értekezleten történt, ahol „Milyen legyen az intézeti nevelés?” címmel tartott előadást. Tájékoztatójában az igazgatónő „ismertette azokat a főbb nevelési eszközöket, amelyek segítségével testileg és lelkileg ép-erős egyéniségeket lehet képezni úgy, hogy a mellett a növendék jól érezze magát az intézetben, mint második otthonában”.²⁴

A törekvés arra, hogy a tanulók ne csak kötelességből látogassák iskolájukat, de jól is érezzék magukat az intézmény falai között, kezdettől fogva a legfőbb célok között szerepelt. A „[k]ellemes családi élet” ígérete már a *Pesti Hírlap* 1907. augusztus 4-i hirdetésében²⁵ hangsúlyt kapott, s különösen fontos volt az internátusban elhelyezett lányok számára, akik idegen környezetben, szüleiktől és testvéreiktől távol élték mindennapjaikat. Annak érdekében, hogy „az intézetben eltöltött időre, mint vidám ifjúkorra emlékezzenek vissza”,²⁶ az iskola a tanulás és értelmes szórakozás egyensúlyát igyekezett biztosítani a növendékek számára, akik – az értesítők tanúsága szerint – sosem tétlenkedtek. A szokványosnak mondható, iskolai ünnepekre történő felkészülés és az iskolai élet megszokott tanórán kívüli tevékenységei (szakkörök, versenyek, önképző és sportkörök, énekkar) mellett további programok tömkelege várta a lányokat: színházi és opera előadások, kiállítások,

²¹ *Vasárnapi Ujság*, 1900. június 24. 419; *Magyar Hírlap*, 1996. november 9. 17; LÁZÁR 1920, 2–3; LÁZÁR 1923, 3; LÁZÁR 1940, 5.

²² MSÉ 1909, 371; *Pesti Hírlap*, 1908. július 1. 12; *Pesti Napló*, 1907. augusztus 4. 27; *Pester Lloyd*, 1911. augusztus 1. 18; GERA 2023, 10.

²³ Lázár Piroska tagja volt a következő szervezeteknek: Egyetemet és Főiskolát végzett Nők Szövetsége, Országos Középiskolai Tanáregyesület, Magyar Pedagógiai Társaság, Magyar Irodalomtörténeti Társaság, Magyar Kultúrszövetség, V. kerületi Nőegylet, Magyar Izraelita Nőegyletek Országos Szövetsége. LÁZÁR 1929, 11; LÁZÁR 1930, 13; GERA 2023, 6.

²⁴ *Pesti Hírlap*, 1908. március 11. 12. és 1908. március 15. 7.

²⁵ *Pesti Hírlap*, 1907. augusztus 4. 21.

²⁶ LÁZÁR 1920, 2.

felolvasóestek és számtalan, esetenként külföldi (tanulmányi) kirándulás, melyek vezérmotívumai a természetközeliség és a közvetlen tapasztalatszerzés voltak.

Mindezek hatására Lázár Piroska intézménye gyors fejlődésnek indult. Az előző évi 41 fővel szemben a második tanévben már 70, a következőben 84 növendéke volt, s kiszorította a Bartos Fülöpné-féle felsőbb leányiskolát.²⁷ 1910-től kezdődően megváltozott a tanintézetet propagáló újsághirdetések szövege, s bár a hangsúly továbbra is a hatosztályos felsőbb leányiskolai képzésen volt, újdonságként hívták fel a figyelmet az elemi iskolai oktatásra, míg a kétosztályos továbbképző tanfolyam a „Nők iskolája” elnevezést kapta, ahol „előkelő leányok tudományos, szociális és gyakorlati (háztartás, főzés, varrás) továbbképzésben részesülnek”.²⁸ Az 1910–1911-es tanévben a továbbképzőnek 7 növendéke volt.²⁹ Az iskola az 1910-es évek nehézségei (világháború, forradalmak) ellenére tovább gyarapodott, s nőtt az internátusi diáklányok száma is. Bár a tanulók többsége a főváros asszimilált zsidó középosztályának gyermekei közül³⁰ került ki, vidéki tehetsős családok lányai is látogatták az intézményt. Az 1922–1923-as tanévben³¹ egy kis Abaúj-Torna megyei faluból, Büttösről érkezett új növendék – Czinner Eszter – az iskolába és az internátusba.

Az izraelita Czinner familia magyar anyanyelvű és identitású volt, ismert a szűkebb régióban és országosan is. A családfő, Czinner Adolf, 800 katasztrális holdat kitevő középirtok, gőzmalom és több mezőgazdasági szeszgyár tulajdonosaként Büttös község legfőbb munkaadójának számított. Feleségével, Hartmann Szabinával, két gyermeket neveltek, az 1911-es születésű Esztert és két évvel fiatalabb öccsét, Endrét. A család nem volt túlságosan vallásos, bár a nagyobb ünnepeket megtartották, a zsidó hitről és történelemről kevés szó esett. A gyerekek szabadidejükben keresztény társaikkal játszottak, és felekezeti iskola hiányában az elemi osztályait a kisközség egyetlen tanteremből álló, hat évfolyamnak helyet adó iskolájában végezték, ahol minden reggel keresztény imával indult.³² A kiskamasz Eszter életébe hatalmas változást hozott a keresztény többségű, falusias környezet felváltása a nyüzsgő, családtól távoli, idegen nagyváros, szinte kizárólagosan izraelita közösségével.

²⁷ MSÉ 1910, 376; MSÉ 1911, 362.

²⁸ *Egyenlőség*, 1910. július 31. 15.

²⁹ MSÉ 1912, 380.

³⁰ GERA 2023, 3.

³¹ Czinner Eszter neve a felsőbb leányiskola tanulói között az 1922–1923-as iskolai évben, a kislány tizenegy éves korában, de rögtön a II. osztályban jelent meg első alkalommal. Ugyanakkor önéletírásában arról vall, hogy kilenc esztendősen, a büttösi elemi iskola négy osztályának elvégzése után került dr. Lázár Piroska intézetébe, ahol nyolc éven át tanult. Ezek alapján valószínűsíthető, hogy Eszter az intézmény elemi szintű képzésén kezdte tanulmányait. LÁZÁR 1923, 7; LUCKY 2006, 12, 23.

³² A Czinner családról bővebben lásd Sz. HALÁSZ 2023.

Önéletírása szerint Esztert azért küldték a szülei Budapestre, hogy „tanulhasson és teljesen kiművelt, sokoldalú személyiség váljék belőle, aki képes kilépni az életbe és, ha szükséges, eltartani magát”. Ezért választották az általuk csodált dr. Lázár Piroskát, kinek iskolája „a legjobb [...] hírnévnek örvendett az egész országban”. Az igazgatónő személye jelentősen megkönnyítette a kislány beilleszkedését az új közösségbe. Eszter, aki rajongva szerette és tisztelte őt, így jellemezte az intézetben töltött éveket: „e csodálatos, kivételes, finom, szigorú, sokoldalú, intellektuális asszony irányítása alatt álltam, ő formált azzá a személyiséggé, aki egész életemben voltam.” Lázár Piroska a saját gyermekeként bánt Eszterrel, úgy szerette, „mint egy szigorú anya”, s tanítványa szemében ő volt a „tanárok tanára”. A kislány – becenevén Cinni – jól megértette magát az iskolatársakkal is, a komoly munka mellett számos vidám élményben osztoztak.³³ Végül az új környezethez való alkalmazkodást minden bizonnyal segítette az is, hogy az internátus az iskolai helyiségekkel egy épületben, egy bérházban nyert elhelyezést, ott, ahol maga Lázár Piroska is élt.³⁴

Az 1922–1923-as tanévben, amikor Czinner Eszter első ízben szerepelt a leány-középiskola növendékeinek – II. osztályos – névsorában, 112 volt az intézmény tanulóinak száma, s ők négy római katolikus és kettő református diák kivételével valamennyien izraeliták voltak. Az oktatás nyelve, ahogyan a gyermekek anyanyelve is, magyar volt annak ellenére, hogy a diákok egy része (19 fő) külföldről származott. Utóbbi jellemzőben feltételezhetően a trianoni békeszerződés hatása ragadható meg, a külföldön születettek száma ugyanis az előző oktatási évben nőtt meg hirtelen, az 1920–1921-es esztendőben még csak 3 volt. Eszter tehát vallását és anyanyelvét tekintve nem számított kivételesnek, annál inkább családi háttere szempontjából. A növendékek közel felének szülei nagy- vagy kiskereskedők voltak (47,32%), a középbirtokosok (és bérlők) aránya mindössze 9,82% volt.³⁵

Ebben az oktatási évben a rendes tanítás szeptember 9-én kezdődött és június 15-ig tartott, majd sor került a hozzátartozók számára nyilvános év végi összefoglalásokra, végül június 29-én a tanévzáró ünnepélyre. Az iskola a családokkal való közvetlen kapcsolattartás és együttműködés elősegítésére a tanév folyamán szülői értekezleteket szervezett, az igazgatónő azonban elégedetlen volt ezek látogatottságával, s kérte a hozzátartozók nagyobb jövőbeni aktivitását. A diákok a karácsonyi és húsvéti szünetekre kaptak csak hosszabb pihenőt. Ahogy Lázár Piroska a tanév végi értesítőben megfogalmazta, a cél az volt, hogy a tanítványok „értékes tudást sajátítsanak el, megszokják a rendszeres, tudatos munkát, megszeressék az előkelő, de szerény modort és szokásokat [...] finom ízlésűek és amellet háziasak, egyszerűek legyenek.”³⁶

³³ LUCKY 2006, 23–24, 27. A szerző fordítása.

³⁴ LÁZÁR 1923, 4–5.

³⁵ LÁZÁR 1921, 7; LÁZÁR 1922, 11; LÁZÁR 1923, 7–8.

³⁶ LÁZÁR 1923, 3, 5.

Eszter osztályának induló létszáma 23 fő volt. Osztályfőnöke dr. Nagy Anna magyar-német szakos tanár lett, aki az osztályban magyart tanított, de betegség miatt helyettesítésre szorult, s a következő tanévtől Vajk Béla vette át az óráit és az osztályfőnöki teendőket is. Eszter első középiskolai évében a magyaron kívül a következő tárgyakat tanulta: német, történelem, számtan, természetrajz, földrajz, kézimunka, rajz, ének, torna és vallás. Történelemtanára az első év kivételével mindvégig Lázár Piroska volt. Eszter sikerrel zárta a tanévet, az iskola diákjainak jelentős részéhez (46,43%) hasonlóan jó tanulmányi eredményt produkált, ami a kor viszonyai között legfeljebb egy elégséges osztályzatot jelentett.³⁷ III. osztályba lépve már otthonosan mozoghatott az intézmény falai között, de társaihoz hasonlóan olyan új tárgyakkal kellett megismerkednie, mint a francia, az ókori irodalom és a fizika. IV. osztályban további új tantárgyként a vegytan, V.-ben a háztartástan, VI.-ban a közgazdaságtan és természettan, végül VII.-ben a lélektan és egészségtan kerültek bevezetésre. Eszter mindvégig jól tanult, sőt V.–VI. osztályban jeles rendű volt, s bár az utolsó tanév végén csak jó minősítést kapott, a záróvizsga követelményeket jelesre teljesítette.³⁸

Amint a tantárgylistája alapján látható, Lázár Piroska ígéretéhez híven nagy hangsúlyt fektetett a modern nyelvek oktatására, sőt a német és francia mellett Eszternek lehetősége volt rendkívüli tárgyként angolt is tanulni. Úgyszintén fontos szerep jutott a természettudományos és művészeti tárgyaknak, ahogyan a házas nevelést szolgálóknak is, miközben az iskola figyelemmel volt a testi és lelki egészség ápolására is. A vallásoktatást kinek-kinek felekezete szerint biztosították, ugyanakkor Eszter emlékei alapján a vallásgyakorlás nem kapott jelentős hangsúlyt, a Dohány utcai zsinagógát is csak a nagy ünnepeken látogatták. Annál fontosabb volt a magyar identitás érvényre juttatása a nemzeti ünnepekre készített műsorok, emlékévekhez (pl. Széchenyi) kötődő események, a nemzet nagyjainak sírjaihoz intézett látogatások (pl. Kerepesi úti temető), avagy a Magyar Hiszekegy rendszeres éneklése formájában.³⁹

Eszter rendkívüli módon élvezte Lázár Piroska iskolájának sürgés-forgását, hálás volt, amiért az igazgatónő megszerettette vele a művészetet, a történelmet, a földrajzot, s közben humanitásra is oktatta őt és a többi növendéket. Esztert nem fárasztotta a programok soha szünni nem akaró sora: jártak a fővárosi színházakba, operába, filmszínházakba, a Nemzeti Múzeum, Szépművészeti Múzeum, Közlekedési Múzeum és mások kiállításaira, gyárlátogatásokra, az Akadémia, a Kisfaludy és Petőfi Társaságok felolvasóestjeire, rendszeresek voltak a tanulmányi séták, hajó- és egyéb kirándulások például a budai várba, az állatkertbe, Aquincumba, Visegrádra, Esztergomba, Leányfaluba. A cél a meglátogatott helyszínek történelmé-

³⁷ LÁZÁR 1923, 5–7; LÁZÁR 1924, 7. Az osztályozás a korban négyfokozatú volt.

³⁸ LÁZÁR 1924, 6–7; LÁZÁR 1925, 6–7; LÁZÁR 1926, 6–7; LÁZÁR 1927, 8–10; LÁZÁR 1928, 7–9.

³⁹ USC SF VHA 1995; LÁZÁR 1925, 8; LUCKY 2006, 83; LÁZÁR 1923–LÁZÁR 1928, passim.

nek, jelentőségének megismerésén túl a természeti és az épített környezet értékeinek, a tanórákon szerzett ismereteknek a gyakorlati megtapasztalása volt. Lázár Piroska fontosnak tartotta idegen országok megismerését is, s az érdeklődő diákok, köztük Eszter is elkísérhették a külföldi tanulmányutakra, melyek során ellátogattak Ausztriába, Olaszországba, Törökországba, Jugoszláviába. Eszter utolsó ilyen utazására a végzős évének húsvéti szünetében, 1928 áprilisában került sor. A résztvevő növendékek Verona, Bologna, Firenze, Siena, Róma és Velence gazdag történelmi-művészeti örökségének felfedezése közben a természeti környezetre is figyelemmel voltak: „csiga, csiga peteburkok, túskebörűek, ossa sepiá, pálmafa csonthéjas termése” szerepeltek abban a gyűjteményben, amellyel az iskola természetrajzi szertárát gyarapították.⁴⁰

Ahogy már az iskola legelső, 1907-es prospektusa is fogalmazott, az intézmény célja volt „a gyermekeket egységes, nemes jellemű, önálló nőkké [...] nevelni, kiknek gondolkodása a modern elméleti tudás magaslatán [áll] és szemmel [tartja] a gyakorlati élet követelményeit”.⁴¹ A fentiek mellett ennek megvalósítását célozták az iskola által szervezett változatos szakkörök, önképzőkörök, versenyek és egyéb programok, melyek a lányok egyéni adottságainak, különleges tehetségének felismerését és kibontakoztatását szolgálták. Több alkalommal szerepelt Eszter is különböző rendezvényeken: IV. osztályos növendékként az 1924. december 17-én tartott házi ünnepségen Gárdonyi Géza „Annuska” című vígjátékából előadott részletekben Sárít alakította, VI.-ban az 1927. június 22-i Beethoven-ünnepen saját tanulmányából olvasott fel részleteket, 1928-ban pedig végzősként a március 15-i műsorban társával a Bánk bán egyik jelenetét adták elő. Ugyanebben az évben szépen szerepelt a március 7-én megrendezett német szavalóversenyen is.⁴² Eszter különösen kedvelte a művészeteket és a sportokat: teniszezett, műkorcsolyázott, gimnasztikázott, balettozott és rajongva szerette a kor modern mozdulatművészeti irányzatait, a Dalcroze-t (zenetanítási módszer és ritmikus gimnasztika), az orkesztikát (klasszikus zenével kísért görög táncmozdulatok) és a Mensendieck tornát, melyek gyakorlására iskolai keretek között is lehetősége volt. Tanárai a műfaj hazai megteremtői és elterjesztői, Dienes Valéria, Turnay Alice, Madzsar Alice és Harsányi Terézia voltak, míg balettet Brada Ede, az Operaház balettmesterének iskolájában tanult.⁴³

Mire Eszter záróvizsgát tett, nemcsak saját életében, de az iskola történetében is új fejezet kezdődött. Az 1926. évi XXIV. törvénycikk értelmében dr. Lázár Piroska tanintézete nyolcosztályos leányliceummá alakult, melynek első évfolyama Eszter intézeti létének utolsó évében indult. Az új szabályozás a nőoktatás régóta meglévő hiányosságát kívánta orvosolni olyan intézményi keret kialakításával, mely a leá-

⁴⁰ LUCKY 2006, 24–25, 29–30; LÁZÁR 1923, 4; LÁZÁR 1924, 4; LÁZÁR 1925, 4–6; LÁZÁR 1926, 4–5; LÁZÁR 1927, 5–7; LÁZÁR 1928, 5–6.

⁴¹ LÁZÁR 1920, 2; GERA 2023, 19.

⁴² LÁZÁR 1925, 4–5; LÁZÁR 1927, 6; LÁZÁR 1928, 5–6.

⁴³ LUCKY 2006, 27–29; LÁZÁR 1926, 4; VINCZE 2015, 5, 19, 21, 90; SZÉKELY 1994.

nyokat az egyetemi és főiskolai tanulmányokhoz megfelelő alapot nyújtó műveltséghez juttatja. Áttekintve a líceumban oktatandó kötelező tantárgyak listáját – „hit és erkölcsstan, magyar, német, francia nyelv és irodalom, Magyarország történelme és világtörténelem, művészettörténet, földrajz, természetrajz, kémia és egészségtan, természettan, mennyiségtan, filozófia, rajz, ének, testgyakorlás” – világos, hogy Lázár Piroska iskolájában nem volt szükség a curriculum jelentős módosítására.⁴⁴ A felsorolt tárgyak vagy azok tartalma eddig is az oktató-nevelő munka részét képezték, ha nem formálisan, akkor informálisan, az intézmény által kínált tanórán kívüli tevékenységek és programok formájában.

1926-tól kezdődően könnyebb lett a felsőoktatásba bejutni kívánó fiatal nők helyzete, ami a munkavállalás és karrierépítés terén is új lehetőségekkel kecsegtetett – elvi síkon legalábbis. A korábban vázolt, a keresztény és zsidó társadalmat is megosztó viták azonban az 1920–1930-as években is jellemzőek maradtak, s a tanulni és dolgozni vágyó izraelita lányoknak, nőknek az 1920-ban bevezetett *numerus clausus* törvény, a korszak fokozódó antiszemita diskurzusa és negatív nőpolitikája következményeivel is szembe kellett nézni. Czinner Eszter élete sem az elképzeléseinek megfelelően alakult, hiába teljesítette a záróvizsga követelményeket jeles eredménnyel. A fiatal lány kétféle tervet szőtt: egyetemre kíváncszott vagy tehetséges balettosként táncművészi karrierről álmódott. Hatalmas csalódásként élte meg, hogy a korábban tanulmányait támogató szüleinek merőben eltérő elképzelései voltak, s a továbbiakban a korban jellemző hagyományos női életutat képzeltek el számára: férjhezmenetelt és családalapítást.⁴⁵

Eszter továbbtanulási kudarca ellenére nem szakadt meg a kapcsolata dr. Lázár Piroskával, sőt az igazgatónő egykori növendéke házasságkötési ceremóniáján is jelen volt. Eszter ifjú feleségként is számíthatott a támogatására, s később is sok esetben kikérte a véleményét. Önéletírásában vall róla, hogy felnőttként, idős asszonyként is gyakran hozott döntést azt mérlegelve, vajon milyen tanácsot adna Lázár Piroska, hogyan viselkedne ő hasonló helyzetben?⁴⁶ Ám a korszak sorsfordító eseményei megakadályozták, hogy a kérdésekre válasz érkezzen, a második világháború évei mindkettejük életében radikális változásokat hoztak. Az 1939-ben elfogadott második zsidótörvény a középiskolákra is alkalmazta a *numerus clausus*-t, minek következtében az időközben leánygimnáziummá alakult líceum megszűnt önálló intézmény lenni, és az 1940–1941-es tanévtől a Pesti Izraelita Hitközség leánygimnáziumának kihelyezett tagozataként működött, igaz, továbbra is Lázár Piroska vezetése alatt.⁴⁷ Néhány év elteltével, az 1944. március 19-i német bevonulás következményei már végzetesnek bizonyultak: a tanítás a hónap végén

⁴⁴ LÁZÁR 1927, 3; LÁZÁR 1928, 8.

⁴⁵ Czinner Eszter első férje a sárospataki Princz Tibor volt. 1940-ben vált el tőle, és kötött házasságot Glück Pál kassai ügyvéddel. LUCKY 2006, 35–38, 47.

⁴⁶ LUCKY 2006, 24, 37–39.

⁴⁷ GERA 2023, 16–17; *Ujság*, 1940. június 25. 5.

befejeződött, az igazgató pedig tisztázatlan körülmények között elhunyt.⁴⁸ Egykori tanítványa élete is fenekestől felfordult, de ő túlélte a deportálást és a táborok embertelen világát.

Dr. Lázár Piroska személyes hatása és a nőoktatás fejlesztése érdekében végzett tevékenysége olyan eredmények, amelyek egykori tanítványai és a korszak oktatási szakemberei által is elismerésre kerültek. A tanintézetében végzett növendékek egy részének lánygyermekai is az alma matert látogatták, mert ahogyan Eszter fogalmazott: Lázár Piroska „egész életünkre rabul ejtett minket”.⁴⁹ Az igazgató munkáját dr. Pintér Jenő, budapesti tankerületi főigazgató is többször méltatta, az iskola fennállásának negyedszázados évfordulóján, 1932-ben a következőképp értékelte: „Az ünneplő iskola eddigi huszonöt esztendeje középfokú leányoktatásunk és nevelésünk legküzdelmesebb és fejlődésében leghatalmasabb korszakába esik. Mikor az iskola működése megindult, Budapestnek alig volt néhány középiskolája. A fővárosi leányoktatás fejlődésének történetében az uttorók közt szerzett az iskola magának nevet.”⁵⁰ S tette ezt természetesen az alapító igazgató, dr. Lázár Piroska irányításával, kinek érdemei száz év távlatából is elismerésre méltók.

Kép forrása: *Képes Pesti Hírlap* 54/85. 1932. május 11.

⁴⁸ A *Világosság* 1947. július 8-i száma szerint dr. Lázár Piroska „mint deportált 1944 március végén eltűnt”, s hasonló információval szolgál a Yad Vashem nyilvántartása is. Más vélemények szerint az igazgató a fővárost ért 1944-es bombatámadások következtében vesztette életét. *Világosság*, 1947. július 8. 2; Yad Vashem; TAKÁCS; JANCsó.

⁴⁹ LUCKY 2006, 24. A szerző fordítása.

⁵⁰ *Ujság*, 1940. június 25. 5.

Felhasznált források

Abbotsholme

Abbotsholme: Our History. Internet: www.abbotsholme.co.uk/about-abbotsholme/our-history (2023. okt. 30.)

Athenaeum 1908

Az „Athenaeum” nagy képes naptára az 1908-dik szökő évre. Hivatalos adatok alapján szerkesztett tiszti címtárral. 49. évf. Budapest, Athenaeum, 1908.

BOZZAY 1931

Magyar asszonyok lexikona. Szerk. BOZZAY Margit. Budapest, k. n., 1931. Internet: digitalia.lib.pte.hu/hu/bozzay-margit-magyar-asszonyok-lexikona-dajkovich-bp-1931-4068#mode/lup (utolsó letöltés: 2023. okt. 6.)

JANCSÓ

JANCSÓ Ágnes: *Ottlik Géza. Cipi bácsi és a bridzs esete az Attila úton.* Internet: lechnerkozpont.hu/oldal/hires-emberek-budapestje (utolsó letöltés: 2023. szept. 25.)

LÁZÁR 1920

DR. LÁZÁR Piroska: *Dr. Lázár Piroska budapesti leányközépiskolájának értesítője. 1918–1919, 1919–1920.* Budapest, Szent László Könyvnyomda, 1920.⁵¹

LÁZÁR 1921

DR. LÁZÁR Piroska: *Dr. Lázár Piroska budapesti leányközépiskolájának értesítője. 1920–1921.* Budapest, Szent László Könyvnyomda, 1921.

LÁZÁR 1922

DR. LÁZÁR Piroska: *Dr. Lázár Piroska budapesti leányközépiskolájának értesítője. 1921–1922.* Budapest, Szent László Könyvnyomda, 1922.

LÁZÁR 1923

DR. LÁZÁR Piroska: *Dr. Lázár Piroska budapesti leányközépiskolájának értesítője. 1922–1923.* Budapest, Szent László Könyvnyomda, 1923.

LÁZÁR 1924

DR. LÁZÁR Piroska: *Dr. Lázár Piroska budapesti leányközépiskolájának értesítője. 1923–1924.* Budapest, Szent László Könyvnyomda, 1923 [1924].

---

⁵¹ A hivatkozott iskolai értesítők digitalizálva olvashatók: adt.arcanum.com/hu/collection/ADT_IskolaiErtesitok_Budapest_B1731_LazarPiroskaLeanyKozepisk/ (utolsó letöltés: 2023. nov. 10.)

LÁZÁR 1925

DR. LÁZÁR Piroska: *Dr. Lázár Piroska budapesti leányközépiskolájának értesítője. 1924–1925.* Budapest, Szent László Könyvnyomda, 1925.

LÁZÁR 1926

DR. LÁZÁR Piroska: *Dr. Lázár Piroska budapesti leányközépiskolájának értesítője. 1925–1926.* Budapest, Szent László Könyvnyomda, 1926.

LÁZÁR 1927

DR. LÁZÁR Piroska: *Dr. Lázár Piroska budapesti leányliceum értesítője. 1926–1927.* Budapest, Egyesült kő- és könyvnyomda, könyv- és lapkiadó rt., 1927.

LÁZÁR 1928

DR. LÁZÁR Piroska: *Dr. Lázár Piroska budapesti leányliceum értesítője. 1927–1928.* Budapest, Egyesült kő- és könyvnyomda, könyv- és lapkiadó rt., 1928.

LÁZÁR 1929

DR. LÁZÁR Piroska: *Dr. Lázár Piroska budapesti leányliceum értesítője 1928–1929.* Budapest, PAX Nyomda Rt., 1929.

LÁZÁR 1936

DR. LÁZÁR Piroska: *Dr. Lázár Piroska budapesti leánygimnázium értesítője az 1935–1936. iskolai évről, az intézet alapításának 29., a leánygimnázium fennállásának 4. esztendejében.* Budapest, Az iskola igazgatósága, 1936.

LÁZÁR 1940

DR. LÁZÁR Piroska: *Dr. Lázár Piroska budapesti leánygimnázium évkönyve az 1939–40. iskolai évről. Az iskolai alapításának 33., a leánygimnázium fennállásának 8. esztendejében.* Budapest, Az iskola igazgatósága, 1940.

LUCKY 2006

Esther LUCKY: *My Life As It Was.* Canada, Aardvark Global Publishing Company, LLC, 2006.

MSÉ 1909

Magyar Statisztikai Évkönyv. Új Folyam. XVI. 1908. Budapest, Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal, 1909.

MSÉ 1910

Magyar Statisztikai Évkönyv. Új Folyam. XVII. 1909. Budapest, Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal, 1910.

MSÉ 1911

Magyar Statisztikai Évkönyv. Új Folyam. XVIII. 1910. Budapest, Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal, 1911.

MSÉ 1912

Magyar Statisztikai Évkönyv. Új Folyam. XIX. 1911. Budapest, Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal, 1912.

PÁLYI 1897

PÁLYI Sándor: *Az Országos Nőképző-Egyesület Leánygymnasiumának értesítője az 1896/7. tanévről.* Budapest, Athenaeum, 1897.

PÁLYI 1898

PÁLYI Sándor: *Az Országos Nőképző-Egyesület Leánygymnasiumának értesítője az 1897/8. tanévről.* Budapest, Athenaeum, 1898.

PÁLYI 1901

PÁLYI Sándor: *Az Országos Nőképző-Egyesület Leánygymnasiumának értesítője az 1900/1901. tanévről.* Budapest, Athenaeum, 1901.

SZÉKELY 1994

Brada Ede. In: *Magyar Színházművészeti Lexikon.* Főszerk. SZÉKELY György. Budapest, Akadémiai, 1994. Internet: mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz02/690.html (2023. nov. 2.)

TAKÁCS

TAKÁCS István: Beregi Oszkár. Internet: www.szineszkonyvtar.hu/contents/a-e/beregilet.htm (utolsó letöltés: 2023. okt. 14.)

USC SF VHA 1995

USC Shoah Foundation Visual History Archive: Esther Lucky. Interview 9355. 1995. november 30. Internet: vha.usc.edu/testimony/9355 (utolsó letöltés: 2019. szept. 14.)

Yad Vashem

Yad Vashem: The Central Database of Shoah Victims' Names. Rozalia Piroška Beregi. Internet: yvng.yadvashem.org/nameDetails.html?language=en&itemId=5804124&ind=1 (utolsó letöltés: 2023. okt. 23.)

Bibliográfia

BALÁZS 2013

BALÁZS Edit: A zsidó nő szerepváltozása az „Egyenlőség” tükrében (a 20. század első felében). *HACOFÉ* 1/1. 2013. Internet: or-zse.hu/hacofe/vol7/balazsedit-zsidono-egyenloseg2013.htm#_ftnref8 (utolsó letöltés: 2023. okt. 4.)

FENYVES 2012a

FENYVES Katalin: A magyar zsidó nő – a felekezeti sajtó nőképe a 19–20. század fordulóján. In: *Zsidóság – tradicionalitás és modernitás. Tisztelgő kötet Karády Viktor 75. születésnapja alkalmából*. Szerk. Biró Zsuzsanna Hanna–Nagy Péter Tibor. Budapest, Wesley János Lelkészképző Főiskola, 2012, 105–118.

FENYVES 2012b

FENYVES Katalin: *Zsidó polgáriasodás a 19–20. század fordulójának Magyarországon. A nyelvhasználat és nők helyzetének alakulása*. Habilitációs értekezés. Budapest, Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, 2012.

GERA 2023

GERA Judit: A Lázár Piroska-féle leányiskola osztályképeinek utóemlékezete. *Társadalmi Nemek Tudománya Interdiszciplináris eFolyóirat* 13/1. 2023, 1–23. Internet: ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/tntef/article/view/44847/43467 (utolsó letöltés: 2023. szept. 25.)

KARÁDY 1997

KARÁDY Viktor: Nők a modern felsőbb iskolázás korai fázisában. In: *Iskolarendszer és felekezeti egyenlőtlenségek Magyarországon (1867–1945). Történeti-szociológiai tanulmányok*. Szerk. KARÁDY Viktor. Budapest, Replika Kör, 1997, 57–74.

SZ. HALÁSZ 2023

SZ. HALÁSZ Dorottya: Hagyomány és haladás egy izraelita családban. A büttösi Czinnerek története. In: *Ünnepi tanulmányok Gyulai Éva 70. születésnapjára*. Szerk. FAZEKAS Csaba. Miskolc, Miskolci Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, 2023, 152–167.

VINCZE 2015

VINCZE Gabriella: *A magyar mozdulatművészet története és néhány motívumának nemzetközi párhuzama*. Doktori disszertáció. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2015.

ABSTRACT

The Compromise of 1867 signalled the beginning of significant changes in Hungary, some of which impacted women's social roles and were closely related to their educational and career opportunities, which started to expand at the time. However, equality with men was slow to realize, and heated debates over women's right to enter higher education and launch careers as professionals were characteristic of the turn of the 19th and 20th centuries. In 1907 Dr. Piroska Lázár, one of the pioneer women in this process, established an all-girl private boarding school in Budapest, the capital city of Hungary, to hasten changes. Although it was not a denominational institution, the great majority of the students were Jewish by faith. Piroska Lázár as well as her institution, which operated until 1944, were highly acclaimed in their time and, yet, scholarly studies have largely ignored them. The primary objective of this paper is, therefore, to draw attention to the significance and uniqueness of the school and its founding director. The focus is on the 1920s, a period during which a girl named Eszter Czinner from Abaúj-Torna County was one of the pupils of the institution. Her narrative is used to bring school happenings to life.